

Загороднюк В. С.

Херсонський державний університет

Соломахін А. Ф.

Херсонський державний університет

ДИНАМІКА ЖАНРУ ПОЛІТИЧНОГО ПОРТРЕТУ В ПУБЛІЦИСТИЦІ ДМИТРА ПАВЛИЧКА

Публіцистична творчість Д. Павличка відображає складні, мінливі й динамічні процеси в сучасному українському державотворенні. Вона різна за жанровою ознакою, посилається на різний фактичний матеріал і образна. У ній виділяється жанр політичного портрету. Це логічно і закономірно. Адже її автор особисто співпрацював з багатьма сучасними політиками, що впливали на політичне життя України. Водночас, він звертається і до відомих історичних постатей, показуючи зв'язок і традицію історичного поступу, його проблематику, як минулі події впливають на сучасні реалії і проєктуються на майбутнє. У цьому процесі творені публіцистом політичні портрети є фіксацією української історії в конкретних постах. Автор вибирає ті з них, що близькі йому за духовними переконаннями, громадянською і світоглядними позиціями.

У дослідженні акцентується увага на виокремленні політичного портрету в окремий жанр у різножанровій публіцистиці Д. Павличка, його зображально-виражальній специфіці, змістовій наповненості, умінні автора моделювати політичний портрет, виокремлюючи в ньому головні штрихи, надаючи йому виразної образності. Серед них з обширного доробку Д. Павличка нами обрані для висвітлення постаті Івана Мазепи, Павла Скоропадського, Петра Шелеста, В'ячеслава Чорновола. Вони як політики діяли у різні часи української історії, перед ними поставали різні проблеми і складнощі державотворення і їх вирішення потребувало неоднозначних рішень. Тому їхні політичні портрети авторства Д. Павличка передають не тільки їхнє особисте, а й динаміку українського політичного життя, мета якого була створення самостійної держави. У портреті І. Мазепи публіцист задіює контекст відображення цього політика у світовій літературі та історії, який досить обширний, і це підтверджує факт визнання його діяльності на міжнародному рівні. Окрім цього, дається й авторське бачення цієї особистості з реалій теперішнього часу, коли його постать проблематично входить в українську суспільну свідомість. Постать П. Скоропадського відображена досить динамічно, з екскурсом у його козацьку родослівну і як це вплинуло на його світоглядні переконання, з наведенням чисельних постанов, розпоряджень, ухвал, документів, що підтверджують його діяльність як останнього гетьмана України, якому прийшлося стверджувати її розбудову, ведучи дипломатичні переговори й з іноземними партнерами. На творення політичних портретів П. Шелеста і В. Чорновола вплинуло й те, що автор безпосередньо співпрацював з цими політиками, вирішуючи різної важливості та складності проблеми, погоджуючись і не погоджуючись з ними, обстоюючи власну позицію. У дослідженні наводяться ряд імен, що були задіяні в сучасному політичному житті, а це надає аргументованішої змістовності у викладі матеріалу. Представлені у статті політичні портрети Д. Павличка є прикладом, що цей жанр сучасної публіцистики розвивається, відображаючи політичні діяльності окремих особистостей, що впливали і впливають на розвиток державного будівництва.

Ключові слова: жанр, жанротворення, політичний портрет, публіцист, політика, особистості, творчість.

Постанова проблеми. Своєрідним продовженням поетичної, літературно-критичної творчості Дмитра Павличка, які високого художнього рівня і мають публіцистичне забарвлення – є його публіцистика. Вона ґрунтується на багатому фактичному матеріалі, водночас образна і актуальна.

Порушувала і порушує злободенні проблеми сучасного державотворення. В її епіцентрі часто є її автор і велика кількість людей з якими він спілкувався, дискутував, вирішував найрізноманітніші справи національно-державного значення. Серед них ті особистості, які приймали доленосні

рішення для України. А співпраця з ними дала можливість Д. Павличку бачити їх в різних життєвих і політичних ситуаціях: аналітичних, психологічних, динамічних, коли людські якості витримують і не витримують темпу діяльності або стресових реалій. Тому політичний портрет з його динамікою не є для автора-політика теоретичною константою, він творився ним безпосередньо з вивченого, побаченого, пережитого, осмисленого, проаналізованого. У ньому вербально відтворені відомі політики минулого і нашого часу. І вже маючи досвід у жанрі літературного портрету Д. Павличко успішно розвиває жанр політичного портретування. А оскільки політизація як процес охоплює майже всіх громадян, то моделювання із них, найбільш активних, впливових – політичних портретів є логічним, закономірним і актуальним у публіцистиці Д. Павличка. Цим і пояснюється актуальність нашого дослідження. Цей жанротворчий процес засвідчує потенціал свого розвитку і новизну статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сучасні реалії політичного життя, їх трансформація у політичні портрети є однією із жанротворчих форм сучасної публіцистики. Дослідження О. Теревус, М. Слабошпицького, М. Жулинського, М. Зимомрі, М. Ткачука публіцистичного доробку Д. Павличка вказують на те, що в ньому жанротворчий процес завжди динамічний. Автор доповнює традиційні жанри своїми образними нововведеннями. М. Слабошпицький констатує: «...Павличко мовби створює для себе новий жанр чи жанрову контамінацію в якій використано ресурси зовсім різних жанрів». [14, с. 810]. Д. Павличко статтю «Крила людини» розпочинає розлогою цитатою Жоржа Пелісьє, у якій подано портрет Антуана де Сент-Екзюпері. І робить висновок: «Цей портрет цінніший за будь-яку фотографію Сент-Екзюпері» [8, с. 276]. Це пояснюється тим, що при портретуванні словом є більше можливостей передати не тільки статику, а й динаміку портрета, специфіку його відчуття. Це під силу публіцисту талановитому, який може нівелювати стереотипи, давати нову авторську жанротворчу концепцію. У ній переплітаються його грані обдарування поета і критика. Цей же дослідник в іншому матеріалі пише: «Так само Павличко поет заступає Павличка літературознавця і літературного критика» [15]. І далі продовжує: «Те ж саме спостерігаємо і з політичним публіцистом Павличком, який не може вийти з тіні поета» [15]. У цій площині й думка М. Жулинського: «Розіп'ятий між Лірикою і Політикою, він не

може затамувати клетоту переживань, який виривається з його душі відчайдушним криком українського болю» [2, с. 863]. Його перша поетична книга «Правда кличе» була знищена радянською владою і за її публіцистичність. «Публіцистичний пафос розкошує в його поезіях, спокушений ілюзією енергійного увиразнення своєї громадянської позиції та політичного вибору» [2, с. 865]. Вона не була прочитана реципієнтом. В. Іванов зазначає: «У будь-якому випадку, перш ніж якось вплинути, інформація має бути сприйнятою» [5, с. 76]. Попри різні перешкоди публіцистика Д. Павличка читабельна, має образно-стильову самобутність й найголовніше – переконливу правду і актуальність. О. Теревус дає йому таку характеристику: «Він талановитий публіцист з високорозвиненим естетичним почуттям, із тонким розумінням форми публіцистичного виступу, із виробленим публіцистичним вмінням, публіцистичною майстерністю, яка завжди супроводжує його роботу» [16, с. 280]. І коли звернутися до основних творів цієї концепції, то в них знайдем підтвердження цьому, побачимо поєднання публіцистичного і художнього, процесу становлення авторських переконань. На це вказують узагальнюючі дослідження В. Галича, Н. Завертолюк, В. Здоровеги, Н. Зелінської, В. Іванова, В. Різуна, Ю. Фінклера, Н. Стеблини, С. Шебеліст. У сучасних інформаційних умовах, коли відбувається дифузія жанрів, почав розвиватися політичний портрет. В. Здоровега констатує: «Увага мас-медіа зосередилася на політичних портретах насамперед історичного характеру. Це особливо стосується діячів і явищ, які були під забороною або довкола яких десятиліттями творилися міфи» [3, с. 246]. Творення політпортретів Д. Павличком вписується у смисл цієї цитати. У нього й історичні постаті, й діячі сьогодення, що впливають на рух сучасної історії. Ми схильні до думки, що жанр політичного портрету в нього вписується в його авторську динамічну й складну жанрово-стильову систему рівнозначно як і літературний портрет і власне портрет за визначенням самого публіциста. Пояснення цьому даємо із власних спостережень і посилаємось на узагальнення з монографії Н. Копистянської: «Єдність у жанрі змісту і форми досягається не простою відповідністю, а боротьбою, притяганням і відштовхуванням, гармонією та дисонансом. Це складна діалектична єдність, динамічна і, разом із тим, із константами» [6, с. 28]. Це характеризує і творений ним політичний портрет, що виявляє зацікавленість читачів. М. Варич у цьому процесі виділяє наступне: «Політичний портрет,

у тому форматі, який ми зустрічаємо в сьогоднішній пресі, явище відносно нове і малодосліджене для української журналістики» [1, с. 231]. У цьому контексті М. Зимомря і М. Ткачук відзначають: «Дмитро Павличко досконало володіє публіцистичними ходами, що виражаються у просторово-часових діях, їх інтенсивності та пізнавальних функціональних зв'язках» [4, с. 798]. Посилаючись на дослідження науковців про публіцистику Д. Павличка підтверджуємо, що вона динамічна жанротворчо, здатна реагувати і обґрунтовано відображати складні проблеми суспільно-політичного і культурного розвитку.

Постановка завдання. Мета дослідження є в площині розгляду жанротворчої динаміки політичного портрету в публіцистиці Д. Павличка. У доведенні того, що цей жанр наявний в цього автора, хоч більшість дослідників звертають увагу на літературний портрет, інколи визначають мемуарний портрет. І це відповідає дійсності. Водночас Д. Павличко портретує політичних діячів, то й реальність політичного портрету очевидна. За жанровими ознаками він дифузує до політичного нарису й може вирізнятися як портрет політика з акцентуацією на його світогляді, внутрішньому світі, коли в політичному портреті над людським переважає політичне, такі відмінності між ними визначають А. Чічановський і В. Шкляр [17]. У Д. Павличка наявні ознаки у політичному портреті – портрета політика, коли особисте вписується у канву політичного змісту. У такому висвітленні ми бачимо об'єкт дослідження, а предмет – розвиток цього жанру в публіцистично-художньому змісті авторства Д. Павличка.

Виклад основного матеріалу. Тема незалежної України стала домінантною в публіцистиці Дмитра Павличка. Не є виключенням її наявності і в його політичних портретах, чи то в ретроспективних, чи в сучасних. Їхня змістова наповненість виписується публіцистом саме з націленістю на цю тему. Це той випадок, коли видатні українські постаті минулого працюють на сучасне. Політичний портрет в нього, навіть якщо його прототип вже став нашою історією, з під пера майстра він діє на розбудову держави. Вчитуючись у них – це розуміється, простежується в загальних рисах, мікрообразах, побутовізмах. Наприклад, постать Івана Мазепи в українській і світовій літературі та історії відтворена часто суперечливо. І ось до цієї мазепіани додається дослідження Д. Павличка «Іван Мазепа – символ боротьби за українську європейську державність». Актуальність вже його

експозиції однозначна. Йдеться про присвоєння українському міжнародному аеропорту «Бориспіль» імені І. Мазепи. Таким символом розпочинає портретування гетьмана публіцист. Згодом стає зрозумілим, що тут використано прийом обрамлення. Адже на завершених праці мовиться про аеропорти світового значення, які мають ім'я видатних особистостей: «у Франції де Голль, у США – Джон Кеннеді (Нью-Йорк), Рональд Рейган (Вашингтон)..., в Ізраїлі – Бен Гуріон... у Чехії Вацлав Гавел., в Індії – Індіра Ганді і т. д. [10, с. 405]. Таким чином аеропорт «Бориспіль» іменем нескореного лідера відкривав би повітряні ворота у світ. Та ім'я Івана Мазепи не було присвоєно цьому трансконтинентальному підприємству. Це факт, що використав Д. Павличко при портретуванні гетьмана, при сприйнятті його імені, його державницьких ідей сучасниками. А між цим обрамленням вимальовується автором І. Мазепа в контексті оцінок М. Костомарова, М. Грушевського, П. Орлика, І. Франка, Д. Туптала. Оцінюється вплив мазепинських ідей на козацькі повстання 18 ст., на крутянських захисників, на Українську Повстанську Армію, на Небесну Сотню. І наявна в цій оцінці гетьманська ідея незалежної України, що і відстоюється в сучасній гібридній війні. І як узагальнення сприймається: «Іван Мазепа – це перший аргумент української глибинної європейськості» [7, с. 2]. Моделюючи політичний портрет І. Мазепи Д. Павличко звертає увагу, як ця постать відображена у світовій літературі, зокрема Вольтером, Байроном, Гюго, Рилеєвим, Пушкіним, Шаміссо, Гошталем, Брехтом, Словацьким, Фрічем. При цьому дає стислу оцінку творам про українського державника. Зауважуємо, що автор дослідження залишає поза увагою мазепинську тематику в творчості українських митців, за винятком згадок про Т. Шевченка, І. Франка, М. Зерова, Ю. Федьковича як перекладачів. Можливо це потребує окремої студії. А загалом політичний портрет Івана Мазепи поданий Дмитром Павличком сприймається зацікавлено. Перед нами постає людина європейського мислення, державотворець, політик, поліглот, меценат, що будував Україну.

З-під пера публіциста з'являється з динамічними політичними штрихами одноіменний портрет Павла Скоропадського. Автор задіює свідчення з його родословної, чисельні факти політичного життя 1918 р., що вплинули на кар'єру цього політика, оскільки він як російський генерал царської армії за рішенням Всеросійського з'їзду землевласників і за підтримки німецького

військового командування від 29 квітня 1918 р. став гетьманом України. Цьому сприяло і те, що він мав козацьке коріння. Його дядько – Іван Скоропадський ще утримував гетьманство після битви 1709 р. На основі різноджерельної інформації Д. Павличко так характеризує П. Скоропадського: «Це була людина російського виховання, безперечно заслухана в голос крові свого козацького роду, чоловік м'якого характеру, схильний до гуманітарного мислення, позбавлений самолюбства і диктаторських амбіцій» [10, с. 419]. В. Савченко в історичному досьє «Павло Скоропадський останній гетьман України», зібравши та проаналізувавши багато архівних матеріалів, приходять до висновку: «Оцінювати гетьмана Скоропадського можна і як «лиходія» і як «праведника», але саме своєю неоднозначністю він і цікавий» [12, с. 5]. Він командував 34 корпусом російської армії і переіменував його в 1 український корпус. За цим військовим рішенням прочитуються українські плани генерала – гетьмана. Його виступ перед слухачами учительських курсів сприймається як програмовий: «Цей російський генерал виступив перед українськими учителями, зовсім не обходячи гострих кутів, які так лякали (таї досі лякають) деяких провідників України» [10, с. 419]. І оце Павличкове «(таї досі лякають) деяких провідників України» вказує не тільки на громадянську позицію гетьмана, а й автора політичного портрету «Павло Скоропадський» та багатьох інших публіцистичних творів зі стрижневою державною концепцією. Це інвектива для «деяких провідників України» позбавляється страху, коли дотичний до управління країною. Водночас, це нагадування про лояльність П. Скоропадського у вирішенні земельного питання. Свій проект про надання землі селянам він не реалізував. Більше того, почалися утиски та репресії хліборобів. Д. Павличко наводить, як приклад, «Меморіал Українського Національного Державного Союзу гетьманові П. Скоропадському» і записи із «Щоденника» Євгена Чикаленка про гетьманські загони, що переслідували селян. Подає й інший документ – «Закон про тимчасовий державний устрій України» виданий П. Скоропадським, за яким, зокрема, українська гуманітарна сфера злагоджено організовувалася. Розширюючи політичний портрет гетьмана, автор показує його досягнення в зовнішній діяльності: про відносини з Росією, про вирішення кримського питання, а також висвітлює його позицію про розбудову автокефальної Української православної церкви. Підсумкове питально-окличне речення

публіциста на ці три проблеми є таким: «Хіба це не державницьке мислення, що є актуальним і для сьогоднішньої України?!» [10, с. 423]. Це ще один штрих до характеристики П. Скоропадського. Автор акцентує увагу на його освітній політиці, що була досить результативною: «Він відкрив Український державний університет у Києві та Кам'янці-Подільському, заснував Українську академію наук, ряд науково-педагогічних закладів, понад сто п'ятдесят українських гімназій» [10, с. 423–424]. І це за сім з половиною місяців свого правління. Реформаторська діяльність П. Скоропадського проходила в напружених політичних перипетіях і він не зумів реалізувати свої плани. Уже 14 грудня 1918 р. він був відсторонений від влади, державою почала управляти Директорія Української Народної Республіки. Його постать у подачі Д. Павличка сприймається як одна із драматичних сторінок української історії, яку «не можна читати без брому», – за визначенням голови Директорії УНР В. Винниченка. У своїх «Споминах» П. Скоропадський занотував: «Від часів Гетьманства 1918 р. державність українська стала фактом, з яким світ вже рахувався і буде рахуватися. Тепер тільки від нас самих, українців, залежать докази, що факт цей здатний до життя» [13, с. 112].

Політичний портрет «Петро Шелест» у публіцистиці Д. Павличка один із найрозгорнутіших, найдетальніших. Це пояснюється тим, що долі цих людей часто у якійсь мірі були взаємозв'язані й навіть взаємозалежні. Найперше, що їх об'єднувало – Україна. П. Шелест займав найвищу партійну посаду в республіці – перший секретар ЦК КПУ. Він був тим комуністом, який дійсно переймався долею України і робив для неї в межах своїх можливостей багато конкретних справ. Думки і переконання Д. Павличка у цій темі співпадали з думками й переконаннями цього високопосадовця. Перше підтвердження цьому відбулося на дні народження дружини партійця, коли поет не знаючи його особисто, декламував на честь іменинниці своє ліричне «Як ми ішли удвох з тобою». Господар оселі підказав не обмежуватися «любов'ю, а прочитати щось на громадянську тематику» [9, с. 246]. З такої підказки можна робити висновок, що її автор навіть у святковому домашньому колі гостей волів послухати поезію громадянських мотивів, тобто, його думки не покидали серйозні проблеми і в час відпочинку. Д. Павличко згадує: «Не довго думаючи, я видав «Камінного чоловіка» і сонет про Торквемаду. Господар дому встав. Вірші вразили

його» [9, с. 246]. Така реакція викликала амбівалентні почуття в обох співрозмовників. Водночас це їх зближувало і насторожувало. Вони не могли відкритися повністю один одному по зрозумілій їм причині, адже комуністична ідеологія не визнавала інакодумства і вони це розуміли. Та ця розмова дала змогу поетові ближче додивитися до рис обличчя співбесідника, згодом вербально передати це: «Тоді я вперше придивився до його глибоких карих очей, в яких, коли я читав інтимну лірику, світилися вогники усміху, а тепер, після політичної публіцистики, замерехтіли іскри зацікавлення й подиву» [9, с. 246]. У подальшому цей портрет деталізується, набуває образного вияву: «Це був чоловік могутньої фізичної будови з товстими, ніби підпухлими губами, з блискучою лисиною на круглій, міцно посаженій на тулуб голові» [9, с. 246]. Наступне речення не тільки продовжує показ його зовнішності, а й дає штрих автора: «В його одній долоні поміщалося мої дві» [9, с. 246]. І узагальнення: «Силач. Козацький тип українця» [9, с. 246]. Тема їхньої розмови вже без свідків у сусідній кімнаті була дотичною до проблем української мови, переслідувань української інтелігенції, про що відверто говорив поет. На що отримав відповідь: «Мені здається, – сказав господар дому, – ти перебільшуєш» [9, с. 246]. У продовженні діалогу він відреагував на думки співрозмовника: «Це добре, що ти маєш своє «я»... Я також маю своє «я»... Давай вип'ємо за мир» [9, с. 247]. Після гостин Д. Павличко узнає, що це був перший секретар Київського обкому комуністичної партії. Приблизно через шість місяців поет побачив у газеті світлину свого співбесідника: «Петро Юхимович Шелест – перший секретар ЦК КПУ» [9, с. 247]. Тоді це була зустріч талановитого політика з талановитим поетом, вона стала доленосною для поета. Адже політик сприяв не тільки в отриманні для нього квартири, а головне, захищав його від арештів, своїми настановами, порадами, попередженнями. Відомі публічні дії, виступи Д. Павличка спричиняли це. Серед них демонстративна відмова «піти на мітинг, присвячений інтервенції військ Варшавського договору в Чехословаччину» [9, с. 251], заперечення партійному високопосадовцю М. Підгорному, не згода з його оцінкою поезії І. Драча «Балада про випрані штани», захист роману «Собор» О. Гончара, відмова друкувати свій вірш присвячений М. Хрущову, відмова переробити пісню «Два кольори». На останнє відома реакція П. Шелеста, яку він висловив виконавцю пісні Д. Гнатюку: «Павличко впертий, хрен з ним, співай так, як є» [9, с. 257].

Автор цієї пісні наводить його щоденниковий запис партійного лідера: «Прийняв Д. Павличка, з ним була дуже ґрунтовна і серйозна розмова. Я йому відверто сказав і навіть покарав за те, що він свій талант направляє і тратить далеко не за призначенням і що він може пошкодувати про це, але, можливо, це буде пізно» [9, с. 271]. Подібні записи не були поодинокі. Часті виступи Д. Павличка на літературних вечорах, творчих зустрічах давали для цього привід. І не без його поради П. Шелест зустрічається з письменниками О. Гончарем, М. Бажаном, Л. Новиченком, П. Загребельним, М. Зарудним, П. Панчем, В. Козаченком, Я. Башем, В. Коротичем, І. Цюпою. Така комунікація значно доповнює політичний портрет партійця. На думку автора «Двох кольорів» вона зніціювала лист першого секретаря ЦК КПУ до ЦК КПРС, «датований 1 липня 1968 року із зауваженнями до проекту Статуту загальноосвітньої школи СРСР» [9, с. 275]. У ньому аргументувалася думка про обов'язкове вивчення в школах республіки української мови. Логічним продовженням цього листа, що підтверджує політичну ініціативу П. Шелеста, був «Лист до ЦК КПРС про поліпшення ідейно-політичної та виховної роботи серед творчої інтелігенції» від 4 червня 1968 року. Серед багатьох проблем порушуваних у ньому, йшлося про видання журналу «Україна» на англійській мові. І коли ця пропозиція не була підтримана, П. Шелест 17 грудня 1968 року в «Листі до ЦК КПРС про збільшення кількості періодичних видань в Україні» інформує, «що ЦК КПУ ухвалив постанову видавати англійською мовою додаток до журналу «Україна» [9, с. 275]. Вже ці наведені приклади підтверджують системність його політичного мислення і діяльності. У цьому руслі проводилася робота про розширення співробітництва з українською діаспорою. Ним були враховані деякі пропозиції з «Доповідної записки» Д. Павличка та І. Драча, які були з цією метою відряджені в США. У цьому часовому полі він отримує лист від голови партійної комісії при ЦК КПУ І. Грушецького «Про збочення т. Павличка Д. В. у літературній творчості». Це було серйозне звинувачення поету. П. Шелест у розмові з ним серйозно заявив: «Або ти припинеш своє базікання про русифікацію, або сядеш у тюрму» [9, с. 282]. А в своєму щоденнику зробив такий запис: «До чого злісний та нелюдський І. Грушецький» [9, с. 283]. Саме це свідчить про його справжність, намагання захистити Д. Павличка. Він доручив парторгу Спілки письменників Я. Башу «здерти шкуру» з мене... але не виклю-

чати з партії» [9, с. 284]. Адже виключення було б вказівкою і до порушення справи про ув'язнення.

У політичному тандемі: Шелест – Павличко було і наступне. Під тиском партійного лідера поет підписав лист про звинувачення І. Дзюби за трактат «Інтернаціоналізм чи русифікація?». Хоч саме дані цієї книжки він використовував у своїх виступах. І така реалія життя доповнює портрети двох особистостей радянської доби. На цю проблему існує й така думка: «Деякі західні дослідники (Я. Пеленський, І. Лисяк-Рудницький, М. Саварин) вважали, що поява книги Івана Дзюби "Інтернаціоналізм чи русифікація" була інспірована самим Ш. і відбивала його погляди та позицію українського радянського керівництва – припущення, яке, однак, не знайшло документального підтвердження» [11]. А коли постало питання про призначення головного редактора журналу «Всесвіт», то вирішальне слово було за П. Шелестом. І він підтримав кандидатуру Д. Павличка, який вніс новий струмінь в оновлення часопису, друкуючи в ньому найновіші досягнення світової літератури. З і сторони ЦК КПУ були вказівки головному редактору, що не ведеться у «Всесвіті» боротьба з ідеологією буржуазії, ігнорується література соціалістичних країн. На цей час допомога П. Шелеста зводилася до мінімуму, він з весни 1972 року був переведений до Москви. Він у своїй книзі «Справжній суд історії ще попереду...» один із розділів назвав «Несподіване переведення з України. «Найчорніший день у моєму житті», і як заповітне: «Мій рідний краю, народе, кріпися! Перед тобою важкі дні і роки» [18, с. 375]. Нове партійне керівництво в особах В. Маланчука і В. Щербицького змусили Д. Павличка написати заяву про звільнення з посади головного редактора «Всесвіту». Щербицький йому демонстративно сказав: «Ви хочете самостійної України, а її не буде, бо я цього не хочу і Москва не хоче» [9, с. 293]. Це вже не були розмови, дискусії з Шелестом, де знаходилися компроміси. Це була позиція, що не мала української альтернативи. І цим же виокремлюється образ П. Шелеста, «який був у певний час і в певних питаннях ортодоксальним комуністом. Але він все життя виламувався з цієї фальшивої доктрини, любив свою батьківщину Україну» [9, с. 295]. Д. Павличко виписуючи політичний портрет П. Шелеста, показав його в різних життєвих ситуаціях, в різних взаємодіях з різними людьми. Його книгу «Справжній суд історії ще попереду...» він рекомендує до вдумливого прочитання. У ній постане її автор більш об'ємніше

і детальніше, з багатьма фактами, матеріалами радянського часу.

У сучасну історію України вже вписано ім'я В'ячеслава Чорновола – політичного і громадського діяча, в'язня радянського режиму. Д. Павличко співпрацював з ним. Тому його політичний портрет «В'ячеслав Чорновіл» наповнений багатьма фактами, подіями, безпосередніми учасниками яких вони були. Це, зокрема, участь у діяльності Народного Руху України. На його Установчому з'їзді Павличко «аплодував Чорноволі, кричав «Слава», коли він сказав, що національні символи повинен мати кожен державний народ» [10, с. 267]. Однією з ідей В. Чорновола, яку не сприйняв Д. Павличко – була федералізація України. Її хибність він обґрунтовує тим, що поділ нашої держави за цим принципом приведе до її розділення, а не об'єднання. Автора політичного портрету дуже занепокоїло інтерв'ю, що дав В. Чорновіл уже як народний депутат України, голова Львівської облради газеті «Известия» 8 серпня 1991 року. У ньому багато патетики спрямованої проти радянської влади, та нема згадки про львівських комуністів, які цю владу підтримують, завуальовано не сприймає національно – визвольні рухи в Україні, говорячи про них тільки як про рухи ненависті. На що Д. Павличко відповідає: «Сучасність кожного народу є одночасно його історією, якщо він не темний раб, а свідомо нація з пам'яттю, яка ненастанно згадує предків своїх, полеглих за свободу, як живих» [10, с. 273]. У цей же час ці політики виступають із закликами про незалежність України, а В. Чорновіл ініціював створення Галицької Асамблеї у складі Львівської, Тернопільської, Івано – Франківської областей. Водночас, Львівська облрада приймає постанову про заборону в області комуністичної партії. Цю постанову на прохання Чорновола Павличко передав Кравчуку: « Я передав Леонідові Кравчуку ту постанову. Попросив Леоніда Макаровича вийти назустріч В'ячеславу Максимовичу. Кравчук не вийшов. Сказав: «Піди до нього й подякуй йому! Та не говори нічого про Галицьку Асамблею, Чорновіл працює проти Києва!» [10, с. 273–274]. У створенні Галицької Асамблеї є дві головні складові: 1) свідчення доміанти організації незалежної держави; 2) натяк на її федералізацію. Ймовірно, що другий пункт не був сприйнятий Л. Кравчуком. У політичному портреті «В'ячеслав Чорновіл» Д. Павличко наводить й інші перипетії того часу пов'язані з людиною, яка за свої переконання була ув'язнена, а нині стала одним із лідерів руху за незалежність України. Серед них і та, що

В. Чорновіл не хотів співпрацювати з рухівцями М. Покровським, В. Пилипчуком, М. Швайкою, І. Юхновським, І. Драчем. Ігнорування досвідом та інтелектом цих людей не було на користь справи будівництва держави. Можливо він мав на це моральне право, але чи мав політичне? Логічним продовженням висвітлення цих складнощів буде цитата Д. Павличка: «Скаржились мені на Чорновола, розповідали, що у Львові під його керівництвом працюють майже всі колишні радянські директори заводів, а в Службі Безпеки є немало офіцерів КДБ. Колись переслідували його. Тепер служать йому» [10, с. 275]. Наступна думка автора політичного портрету В. Чорновола характеризує його і як людину, і як політика: «Думаю, Чорновіл був зроду благородною людиною, не знав набридливих почувань помсти, але притаманна йому жадоба влади обертала його катів на прислужників» [10, с. 275]. А в подальшому йде застереження йому від надмірної гіперболізації галицького патріотизму, звернення уваги і на київський патріотичний рух, на патріотизм Східної України. Промовистим штрихом до портрету В. Чорновола був Третій з'їзд Народного руху України, що відбувся 28–29 лютого 1992 року. На ньому президент Л. Кравчук «заявив, що хоче тісно співпрацювати з Народним Рухом України... що хоче спертися на НРУ як найсильнішу тогочасну організацію України» [10, с. 278]. В. Чорновіл не сприйняв цю пропозицію і заявив про рухівську опозицію до президента, хоч не всі делегати підтримали це, що загрожувало розколу, а то й розпаду Руху. Ним також не була прийнята пропозиція очолити уряд. «Але В'ячеслав Максимович мріяв стати одразу президентом» [10, с. 285]. Натомість, був створений тріумвірат у складі Б. Гориня, В. Чорновола, І. Драча, щоб утримати НРУ на політичній арені. А 15 червня 1992 року В. Чорновіл публічно заявив: «Я починаю нову виборчу кампанію» [10, с. 300]. Малося на увазі – кампанію на одноосібного голову Руху і президента України. Та через кілька днів він пропонує Павличкові: «Дмитре Васильовичу, їдьте, будь ласка, з Удовенком до Вінниці й там на обласному зібранні Руху від імені нашої фракції запропонуйте Геннадія Йосипо-

вича як кандидата в президенти» [10, с. 315]. При цьому, він не поставив до відома про це самого Г. Удовенка. Хоч той не відмовився від цієї ідеї, та його кандидатуру вінничани не підтримали. Але як пояснити бажання самого В. Чорновола стати президентом? Важко однозначно оцінити таку позицію рухівського лідера. Одна із версій, що не хотів висувати на президента Д. Павличка. Сам поет відповів йому на це так: «...я вже був президентом! Ви, пане Чорновіл бачили мене тоді. Я сидів за плечима Кравчука і командував: «Став на голосування оцей папір, мною написаний і покладений перед тобою. Пам'ятаєте? Це було 24 серпня 1991 року» [10, с. 317]. Йдеться про Акт проголошення незалежності України. Недовіра виголошена В. Чорноволу фракцією Руху на засіданні Верховної Ради була сприйнята так: «Комуністи зрадили, а ми збагнули, що, воюючи проти Удовенка, вдарили нехотючи Чорновола, і самі себе принизили надмірно поспішивши, нерозважливим кроком» [10, с. 319]. Після смерті В. Чорновола Д. Павличко занотує: «Тепер Руху вже нема. Але є рухівські гасла, і рухівські ідеї торжествують. Україна є» [10, с. 319]. А на відкритті пам'ятника Т. Шевченку у Варшаві президент Л. Кучма сказав Д. Павличку, що призначення його послом у Польщу не було без думки В. Чорновола. У такій політичній співпраці творилася доля держави.

Висновки і пропозиції. Політичні портрети Д. Павличка як жанрові утворення переконливо вписуються в сучасну українську публіцистику, становлять частину її динамічної історії. У них наявна авторська стильова манера з багатою зображально-виражальною палітрою: образна, емоційна, ґрунтована фактами, з жанровими переплетіннями, взаємопроникненням публіцистичного в художнє і навпаки. Цей реверсний рух надає їм творчої новизни, своєрідності й оригінальності. Вони передають в діяльності окремих особистостей складні політико – державотворчі процеси минулих часів і сучасних реалій, і мають потенціал не загубитися в інформаційному просторі, а проектуватися і на майбутнє, бути в полі уваги дослідників.

Список літератури:

1. Варич М. Політичний портрет як різновид нарису в сучасній українській газеті. Вчені записки Таврійського Національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації», 2012 р. Т. 25 (64) № 4, Частина 1. С. 230–235.
2. Жулинський М. Українська література: творці і твори. Київ : Либідь, 2011. – 1152 с.
3. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості. Львів : ПАІС, 2004. – 268 с.
4. Зимомря М., Ткачук М. Сольні кроки визначного поета. Про Дмитра Павличка. Збірник статей. ВЦ Просвіта, 2019. – С. 796–799.

5. Іванов В. Соціологія журналістики. Київ : РВЦ Київський університет, 1998. – 239 с.
6. Копистянська Н. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства. Львів : ПАІС, 2005. – 368 с.
7. Павличко Д. Іван Мазепа – це перший аргумент української глибинної європейськості // Слово Просвіти 7–13 липня 2016 р., № 27 (871). 16 с.
8. Павличко Д. Магістралями слова. Київ : Радянський письменник, 1977 р. 312 с.
9. Павличко Д. Спогади. Київ : Ярославів Вал, 2015 р. Т. 1. – 488 с.
10. Павличко Д. Спогади. Київ : Ярославів Вал, 2018 р. Т. 4. – 560 с.
11. Політичний портрет Шелеста. Режим доступу: <https://newtime7.livejournal.com>
12. Савченко В. Павло Скоропадський. Останній гетьман України. Харків : Фоліо, 2008. – 380 с.
13. Скоропадський П. Спомини. Київ : Україна, 1992. – 112 с.
14. Слабошпицький М. Коли король не голий. Про Дмитра Павличка. Збірник статей. Київ : ВЦ Просвіта, 2019. – С. 808–811.
15. Слабошпицький М. Якщо в людини багато минулого // День, 27 вересня 2019 р., № 176–177. Режим доступу: <https://day.kyiv.ua>
16. Теребус О. Провідні мотиви публіцистики Дмитра Павличка // Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції. Вінниця, 12–13 жовтня 2016 р. С. 279–283.
17. Чічановський А., Шкляр В. Політика, преса, влада. Київ : Слов'янський діалог, 1993. – 162 с.
18. Шелест П. «Справжній суд історії ще попереду». Спогади, щоденники, документи, матеріали. Київ : Генеза, 2004. – 808 с.

Zagorodnik V. S., Solomakhin A. F. DYNAMICS OF THE POLITICAL PORTRAIT GENRE IN JOURNALISM OF DMYTRO PAVLYCHKO

D. Pavlychko's journalistic work reflects complex, changing and dynamic processes in modern Ukrainian state formation. It is different on the basis of genre, figurative and refers to different factual material. One can also distinguish the genre of political portrait there. And this is logical and natural. After all, its author has personally collaborated with many modern politicians who have influenced the political life of Ukraine. At the same time, he addresses well-known historical figures, showing the connection and tradition of historical progress, its problems as well as how past events affect modern realities and can be projected into the future. In this process, political portraits created by the publicist are a fixation of Ukrainian history in specific figures. The author chooses those that are close to him in spiritual beliefs as well as their civic and ideological positions.

The study focuses on the bringing political portrait into a separate genre in the journalism by D. Pavlychko, its expressive specifics, content and the author's ability to model a political portrait, highlighting the main features and giving it outstanding imagery. Among them, from the extensive work of D. Pavlychko, we have chosen to highlight the figures of Ivan Mazepa, Pavel Skoropadsky, Peter Shelest, Vyacheslav Chornovil. They acted as politicians at different times in Ukrainian history, faced different problems and complexities of state formation, and their solution required ambiguous decisions. Therefore, their political portraits by D. Pavlychko convey not only their personalities, but also the dynamics of Ukrainian political life, the purpose of which was to create an independent state. In I. Mazepa's portrait, the publicist uses the context of the reflection of this politician in world literature and history, which is quite extensive, and this confirms the fact of recognition of his activities at the international level. In addition, there is also the author's vision of this person from the perspective of the present time, when his beliefs ambiguously enter the Ukrainian public consciousness. The figure of P. Skoropadsky is reflected quite dynamically, with an excursion into his Cossack pedigree and the way it influenced the future worldview of the politician, with numerous resolutions, orders, decrees and documents confirming his activities as the last Hetman of Ukraine, who had to ensure its development and conduct diplomatic negotiations with foreign partners. The creation of political portraits of P. Shelest and V. Chornovil was influenced by the fact that the author worked directly with these politicians, solving various problems of importance and complexity, agreeing and disagreeing with them, defending his own position. The study provides a number of names that have been involved in modern political life, and this allows for more substantiated content in the presentation of the material. The political portraits of D. Pavlychko presented in the article are an example that this genre of modern journalism is developing, reflecting the political activities of individuals who have influenced and are influencing the development of state formation.

Key words: genre, genre creation, political portrait, publicist, politics, personality, creativity.